

СТАНОВИЩЕ

От: доц. д-р Десислава Бориславова Серафимова, Икономически университет – Варна, катедра „Управление и администрация“; професионално направление „3.7. Управление и администрация“, научна специалност „Социално управление“

Относно: дисертационен труд за присъждане на образователна и научна степен „доктор“ в ПН 3.7 „Администрация и управление“, докторска програма „Организация и управление извън сферата на материалното производство (в здравеопазването)“

Основание за представяне на становището: участие в състава на научно жури за защита на дисертационен труд съгласно Заповед Р-109-478/16.11.2023 г. на Ректора на МУ „Проф. д-р Параскев Стоянов” – Варна

Автор на дисертационния труд: Елена Петрова Тодорова, докторант в редовна форма на обучение в докторска програма „Организация и управление извън сферата на материалното производство (в здравеопазването) в МУ „Проф. д-р Параскев Стоянов” – Варна

Тема на дисертационния труд: „ДОСТЪП ДО ДЕНТАЛНА ПОМОЩ В БЪЛГАРИЯ“

I. Общо представяне на дисертационния труд

1.1. Предмет

В дисертационния труд се изследва достъпът до дентална помощ в България, като се извеждат и анализират специфичните и най-важни бариери, влияещи върху използваемостта на дентални услуги от различни групи пълнолетни лица. За целта са формулирани цел, 5 изследователски задачи и хипотеза на изследването.

1.2. Обем

Дисертационният труд е в обем 154 страници, от които 19 стр. в приложения. Съдържа въведение, три глави, заключение, библиографска справка и приложения.

1.3. Структура

Структурните елементи са логически обвързани и кореспондират с поставените научноизследователски задачи, но обемите им не са достатъчно балансирани – първа глава е 27 стр., втора – 57, а трета – 20. Целта и поставените задачи определят логиката на изследването.

В първа глава се представят теоретични схващания и акценти в проучванията на други учени за достъпа до здравни и до дентални услуги. Специално внимание е отделено на бариерите пред достъпа до дентална помощ, като те са разграничени на структурни, финансови и персонални. Във втора глава са представени емпиричните данни и извършените статистически анализи при изследване на влиянието на структурните, финансовите и персоналните бариери при ограничаване на реализирането на достъпа до

дентални услуги. В трета глава са представени обобщени изводи за достъпа до този вид услуги и са формулирани накратко препоръки за подобряване на достъпа на гражданите до дентална помощ.

1.4. Литература

Библиографската справка съдържа 211 литературни източника, сред които 186 на английски език и 25 на български език.

1.5. Приложения

В тях са представени двете анкетни карти за провеждане на емпирично проучване – за пациенти и за лекари по дентална медицина.

II. Преценка на формата и съдържанието на дисертационния труд

2.1. Преценка на актуалността и степента на разработеност на изследвания в дисертацията научен проблем

Изследваният проблем е актуален, интерпретиран е правилно и съобразно поставените от докторанта цели. Достъпът до дентална помощ е значим въпрос, оказващ влияние върху общото здраве на хората, както и на качеството на техния живот. Разгледани са накратко основните теоретични постановки за изясняване на същността и измеренията на достъпа до здравни услуги и по-конкретно – на потребността от дентални услуги. Ясен фокус е поставен върху изследване на бариерите за достъп до дентална помощ. Представени са схващания на други автори, въз основа на които е избран и приложен конкретен подход за анализ и оценка на достъпа до дентална помощ у нас. Това представлява добра основа за описание на авторовия изследователски модел. В проведеното емпирично проучване са взели участие 953 потребители на дентални услуги от цялата страна и 151 лекари по дентална медицина.

2.2. Преценка на езика, обема и инструментариума на дисертационния труд

Стилът на изложението е добър, с ясен и разбираем изказ. В теоретичната част много стегнато са изяснени ключови понятия. Докторантката целенасочено систематизира отделни авторови гледни точки, интерпретира ги и пояснява възможното им приложение в изследвания от нея обект. Използвани са подходящи научноизследователски подходи и методи, осигуряващи добра аргументация при апробация на изследователската хипотеза. Демонстрирани са добри умения за обобщаване и анализ на данни, както и тяхното представяне и интерпретиране в контекста на разглежданата тема.

2.3. Оценка на автореферата

Авторефератът отговаря на изискванията за структура и съдържание, обемът му е 39 страници. Точно представя дисертационния труд в синтезиран вид, както и най-важните резултати от изследването, вкл. постигнатите приноси. В него са посочени 3 публикации, свързани с тематиката на дисертационния труд – 2 в съавторство и 1 самостоятелна. Удачно би било публикациите в автореферата да се представят с пълните библиографски данни, вкл. страниците от сборници или списания, в които са представени.

III. Научни и приложни приноси на дисертационния труд

Приемам изведените в автореферата теоретично-приложни приноси, като бих ги формулирала по следния начин:

- Изследвани са структурни, финансови и персонални бариери на достъпа до дентална помощ и чрез статистически анализ е оценена степента на тяхното

влияние върху ползването на дентални услуги в България от различни групи потребители.

- В проведеното емпирично проучване у нас е приложен за първи път конкретен подход за изследване на достъпа до дентална помощ (използван от други учени в международната практика), което дава възможност за провеждане на сравнителни изследвания в национален и международен план.
- На базата на проведеното проучване и получените резултати са формулирани обобщения, изводи и някои препоръки за подобряване на достъпа до дентална помощ в България.

IV. Бележки и въпроси към докторанта

1. Разработката би спечелила, ако докторантът представи по-задълбочено теоретичната обосновка на темата, като открие по-категорично личната си позиция и критично отношение по коментираните въпроси. По-задълбочено биха могли да се представят и дадените препоръки в т. 3.2., които в настоящия вариант са в обем от 3 страници (с. 114-117), като в тях се включени също обобщения от изследването, както и вече предприети стъпки от здравните власти у нас за подобряване достъпа до дентална помощ (с. 114).
2. На с. 10 е посочено, че „сред източниците, използвани в литературния обзор, преобладават американски изследвания“. В теоретичната обосновка дисертантът се позовава основно на схващания от американски източници, вкл. дефиниции на основни понятия за достъпа до дентална помощ и ползвани данни от Института по медицина в САЩ, Американската дентална асоциация, Комитетът за мониторинг на достъпа до здравни услуги в САЩ, FDI и Канадската академия по здравни науки (с. 17, 20, 22, 24). Имайки предвид, че България е член на ЕС и съществуват известни различия между социалните и здравните системи в САЩ и в Европа, възниква въпросът доколко този подход е удачен.
3. Някои от представените схващания не са достатъчно убедително аргументирани (напр. „в научната литература няма постигнат консенсус за цялостната концепция за достъпа до здравни услуги и неговите компоненти (с. 19), други постановки не са изяснени в дълбочина от дисертанта (като напр. фиг. 1.1), като не става ясно дали тя прави посочените обобщения и изводи самостоятелно или представя резултатите и изводите на други учени (с. 19, с. 21 и др.)
4. В една от изведените препоръки на с. 114 се казва, че „географските дисбаланси в обезпечеността с лекари по дентална медицина в Северозападния, Северно централния и Югоизточния район могат да се балансират чрез подобрене на цялостната икономическата ситуация в тези части на страната и така да се даде тласък на младите дентални лекари да практикуват своята професия именно в тях“. Във връзка със защитата на дисертационния труд е добре дисертантът да поясни по-подробно какво има предвид.
5. На стр. 115 е посочено, че „има необходимост да се подобри осведомеността на пациентите относно значимостта на профилактичните дентални услуги...“ и „това може да бъде осъществено като се разработят нови стратегии за промоция и превенция на оралното здраве, които да се интегрират в национални или местни здравни програми“. Какъв вид специалисти и експерти би трябвало да участват в разработването на тези нови стратегии и към каква аудитория би трябвало да ги насочат?

V. Обобщена оценка на дисертационния труд и заключение

Въз основата на гореизложеното считам, че представеният дисертационен труд представлява завършено научно изследване и отговаря на изискванията на ЗРАСРБ, ППЗРАСРБ и на съответните вътрешни правила на МУ „Проф. д-р Параскев Стоянов” – Варна. Авторката Елена Тодорова демонстрира умения за самостоятелна изследователска работа на добро равнище, както и способности за работа с подходящ научен инструментариум. Получени са резултати със значим научноприложен характер.

Посочените аргументи ми дават основание да дам *положителна оценка* на дисертационния труд и да предложа на членовете на уважаемото научно жури да присъди образователната и научна степен „доктор” на докторант Елена Петрова Тодорова в ПН 3.7 „Администрация и управление“.

24.01.2024 г.
Варна

Изготвил становището:
(доц. д-р Д. Серафимова)

Заличено на основание чл. 5,
§1, б. „В“ от Регламент (ЕС)
2016/679